

content of the academic discipline "Pedagogy". The source base of the study was the results of searches in scientometric and scientific databases (Web of Science (WoS), Elsevier's Scopus and Google Scholar) using the following keywords: "pedagogy", "positive transcultural psychotherapy", "professional competence of a teacher". Research Results and conclusions: The integration of the provisions of PPT into the content of the academic discipline "Pedagogy" provided for the formation of the following competencies: psychological emotional and ethical competence, pedagogical partnership competence, participation in the organization of a safe and healthy educational environment. The main provisions of the PPT concept were: the concept of primary and secondary abilities of the individual (the ability to love and the ability to know), the balance model (by areas: body, work, contacts, senses), a model for imitation (by concepts: I, You, We, Pra-we). Conclusions. Thus, this study highlights the possibilities of modernizing the content of the academic discipline "Pedagogy" based on expanding the understanding of the psychotherapeutic concept of positive transcultural psychotherapy (PPT) by Nosrat Peseshkian. Prospects for further research: development of methodological material for the integration of PPT provisions and experimental verification of its effectiveness in the process of teaching the academic discipline "Pedagogy".

Key words: *psychological and pedagogical training of teachers, academic discipline "Pedagogy", positive transcultural psychotherapy, professional standard "teacher of a general secondary education institution", professional competencies of teachers, psychological competence, emotional and ethical competence, competence of pedagogical partnership.*

УДК 378.018.8:159.9-051

Наталія Козак

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

ORCID ID 0009-0009-5183-8499

DOI 10.24139/2312-5993/2024.06/022-029

ІНТЕРАКТИВНІСТЬ НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ В УМОВАХ ПОСТНЕКЛАСИЧНОГО ТИПУ РАЦІОНАЛЬНОСТІ

У статті розкрито поняття «інтеракція», яке визначає співпрацю між вчителем і учнями як основний шлях формування творчої особистості. Інтерактивне навчання акцентує на діалоговій взаємодії, де учасники стають партнерами у навчальному процесі. Постнекласична раціональність, що виникає в умовах сучасних змін у суспільстві, підкреслює важливість інтерактивності та співпраці у навчанні та науці. Вона відмовляється від статичних моделей, акцентуючи на динаміці, образному мисленні і міждисциплінарності.

Постнекласичний тип раціональності стимулює нові підходи до пізнання, де суб'єкт стає активним учасником, а навчання – процесом самоорганізації та адаптації. Впровадження інтерактивності у навчання сприяє розвитку критичного мислення, комунікаційних навичок та умінь співпраці серед студентів. Структура інтерактивних занять передбачає поетапну реалізацію навчальних цілей через різноманітні вправи, що збагачують мотивацію та залученість студентів. Дослідження також підкреслює важливість підготовки викладачів до впровадження інтерактивних технологій, врахування міжнародного досвіду та

принципів гуманістичної психології. Інтерактивне навчання не тільки підвищує якість освіти, а й формує нові стандарти підготовки фахівців.

Застосування інтерактивного навчання значно підвищує мотивацію студентів, сприяючи розвитку навичок дискусії, спільного прийняття рішень, аналізу та комунікації. Структура занять включає етапи мотивації, оголошення теми, надання інформації, інтерактивні вправи та підбиття підсумків, що формує у студентів звичку використовувати цей «регламент» у своїй майбутній педагогічній практиці. Методи інтерактивного навчання поділяються на групові та фронтальні. Належне впровадження інтерактивних методів сприяє залученню всіх студентів і розвитку соціально важливих навичок. Інтерактивні технології не є самоціллю; їх використання повинно бути збалансованим з традиційними методами навчання.

Ключові слова: постнекласична раціональність, інтерактивне навчання, соціально-психологічна компетентність, майбутні психологи, інтерактивні технології.

Постановка проблеми. Протягом останніх 20 років вища педагогічна освіта в Україні відіграє ключову роль у підготовці майбутніх учителів до професійної діяльності в умовах швидких змін. Вона формує сучасне мислення і сприяє утвердженню демократичних цінностей у новому поколінні вчителів. Вхідження України до європейського освітнього простору вимагає адаптації професійної підготовки відповідно до міжнародних стандартів. У рамках Болонського процесу модернізація навчальних закладів, зокрема педагогічних коледжів, повинна поєднувати національні досягнення з європейським досвідом для забезпечення якісної підготовки компетентних фахівців, здатних виконувати мультифункціональні педагогічні завдання.

Аналіз актуальних досліджень. Аналізуючи підготовку майбутніх психологів в Україні (М. Братко, Л. Данилевич, Л. Лепіхова та ін.), слід відзначити нову ситуацію, зумовлену прийняттям нової редакції Державного стандарту загальної освіти. Міністерство освіти розробляє нові освітні стандарти, які включають базові та варіативні навчальні програми. Важливо враховувати зміни в підготовці педагогів нового покоління, щоб вони були готові до професійної діяльності, орієнтуючись не лише в типових ситуаціях, але й в організації навчального процесу з використанням різноманітних загальнонавчальних технологій, зокрема інтерактивних (Візнюк, Долинна, Долинний, Паламарчук, 2023; Данилевич, 2020; Лепіхова, 2006; Омельченко, 2018).

Метою статті є вивчення інтерактивності навчання професійної підготовки майбутніх психологів в умовах постнекласичного типу раціональності.

Виклад основного матеріалу. Поняття «інтеракція» (від англ. interaction – взаємодія) виникло в 1975 році завдяки німецькому досліднику Гансу Фріцу. У педагогічному контексті це шлях формування творчої особистості, створення умов для розвитку потенціалу учня та спільного навчання, де вчитель і учні є партнерами (Візнюк, Долинна, Долинний, Паламарчук, 2023; Омельченко, 2018).

Інтерактивне навчання, яке часто вважається діалоговим, передбачає взаємодію між вчителем та учнем. Цей термін також використовується для опису застосування сучасних інформаційних технологій, дистанційної освіти та електронних ресурсів у навчальному процесі. Застосування інтерактивного навчання у підготовці майбутніх психологів сприяє створенню атмосфери співробітництва, дозволяючи педагогу стати лідером здобувачів освіти, критично мислити, обґрунтовувати рішення та використовувати різноманітні інформаційні засоби, запобігаючи домінуванню одного учасника над іншими (Данилевич, 2020; Омельченко, 2018).

Постнекласична раціональність – це концепція, яка описує новий підхід до пізнання і науки, що виникає в контексті змін у суспільстві та технологіях, підкреслює значення інтерактивності, співпраці і взаємозв'язків у навчанні та науці. Основні риси постнекласичної раціональності включають: активну роль суб'єкта, динамічність і різноманітність, образне мислення, міждисциплінарність, системність як здатності до самоорганізації та адаптації. Постнекласична раціональність відмовляється від механістичних і статичних моделей, замінюючи їх на моделі, що враховують складність і зміни в системах. Вона підкреслює значення інтерактивності, співпраці і взаємозв'язків у навчанні та науці здобувачів освіти (Візнюк, Долинна, Долинний, Паламарчук, 2023; Лепіхова, 2006).

Постнекласичний тип раціональності характеризується зміною підходів до пізнання, що включає: *активну роль суб'єкта* (суб'єкт стає не просто спостерігачем, а активним учасником пізнавального процесу, взаємодіючи з об'єктом знання), *нова методологія* (замість механістичних моделей дослідження, які є статичними, постнекласична раціональність акцентує увагу на динаміці та різноманітності), *образне мислення* (виникає зсув від жорсткої категорійності до образного мислення, що використовує метафори та символи для вираження логічних зв'язків), *міждисциплінарність* (зближення гуманітарних та природничих наук, активізація

міждисциплінарних досліджень), *нові картини світу* (формується новий образ світу, що відображає складність і взаємозалежність систем, замість простих механічних моделей). Цей тип раціональності підкреслює важливість самоорганізації, адаптивності і гнучкості в науці та освіті, що веде до нових форм інтерактивності навчання (Візнюк, Долинна, Долинний, Паламарчук, 2023; Лепіхова, 2006).

Постнекласичний тип раціональності активно впроваджує інтерактивність навчання, оскільки (Данилевич, 2020; Омельченко, 2018):

1. Взаємозв'язки між суб'єктом і об'єктом знання змінюються: суб'єкт стає активним агентом пізнання, а об'єкт сприймається як сукупність локальних утворень.

2. Методологія переходить від механістичних моделей до діатропних, що враховують різноманітність.

3. Жорстка категорійність змінюється на образне мислення, де образи стають носіями логічних зв'язків.

4. Зростає важливість міждисциплінарних досліджень і зникають межі між гуманітарними та природничими знаннями.

5. Відбувається зміна картини світу.

Усі ці стадії мають свої парадигми. Класична наука спирається на механіку, некласична – на принципи відносності та дискретності, а постнекласична – на самоорганізацію та синергетику. Зміна парадигм не означає повного зникнення попередніх уявлень; вони продовжують існувати в модернізованій формі. Постнекласична раціональність доповнює концепти гуманістичної психології та символічного інтеракціонізму (Данилевич, 2020; Лепіхова, 2006).

«Інституціональне навчання» не відповідає постнекласичному типу раціональності, що веде до невпевненості у студентів та їх психологічних травм. Таке навчання більше зосереджене на контролі, ніж на передачі знань.

Для розробки теорії інтерактивних технологій навчання важливо враховувати (Візнюк, Долинна, Долинний, Паламарчук, 2023; Данилевич, 2020; Омельченко, 2018):

1. Концептуальні засади постнекласичної раціональності та гуманістичної психології.

2. Історію та міжнародний досвід інтерактивних технологій.

3. Освітні принципи неперервності та циклічності розвитку.

4. Аксиологічну матрицю, ієрархію цілей та кваліметричну домінанту.

5. Сформовану стратегію поведінки фахівця як результат інтерактивного навчання.

6. Підготовку викладачів-андрагогів до проектування інтерактивних технологій.

Застосування інтерактивного навчання поглиблює мотивацію студентів. Педагоги-практики відзначають, що у студентів формуються вміння дискутувати, приймати спільні рішення, спілкуватися, аналізувати та узагальнювати. Зазвичай структура занять включає мотивацію, оголошення теми, надання інформації, інтерактивні вправи та підбиття підсумків. Студенти звикають до такого «регламенту» і в майбутньому прагнуть використовувати його у своїй педагогічній діяльності, орієнтуючись на зацікавлення учнів і розвиток їх самостійного мислення.

Методи інтерактивного навчання поділяються на групові та фронтальні. *Групові методи* включають взаємодію учасників малих груп (2-6 осіб), а *фронтальні* – передбачають спільну роботу всього колективу. Час обговорення в малих групах складає 3-5 хвилин, а виступи – 1-3 хвилини (Візнюк, Долинна, Долинний, Паламарчук, 2023; Лепіхова, 2006).

Групові методи (навчання у співробітництві) використовуються з 20-х років ХХ ст., а активні розробки почалися у 70-х. Основна ідея цих методів – вчитися разом. До групових методів належать такі як робота в парах («обличчям до обличчя», «один – два – всі разом»), робота в трійках (найкраще підходить для проведення обговорень, обміну думками, підведення підсумків, виокремлення неординарних думок), робота в експертній групі, яка включає розподіл ролей («спікер» – керівник, який контролює регламент, зачитує завдання і заохочує групу; «секретар» – веде записи результатів і допомагає підводити підсумки; «посередник» – слідкує за часом і також заохочує групу; «доповідач» – представляє думку групи та результати роботи) тощо (Візнюк, Долинна, Долинний, Паламарчук, 2023; Лепіхова, 2006).

Серед фронтальних методів відрізняють такі: «Велике коло» (студенти сидять у колі і висловлюються з певного питання, поки є бажані. Викладач підсумовує обговорення), «Мікрофон» (студенти швидко висловлюються на тему, передаючи уявний «мікрофон»), «Незакінчені речення» (варіант «великого кола», де учасники продовжують незакінчене речення), «Мозковий штурм» (всі висловлюються щодо проблеми, без критики висловленого до

закінчення обговорення), аналіз дилеми (обговорення певної проблеми, де студенти пропонують варіанти та обирають найкращі), «Мозаїка» (метод, що поєднує групову та фронтальну роботу). Малі групи працюють над різними завданнями, після чого формуються нові групи з експертами з усіх аспектів проблеми.

Використання інтерактивних технологій не є самоціллю. Потрібно постійно контролювати процес досягнення завдань і в разі невдач переглядати стратегію. На пробних уроках важливо наголосити, що заняття не повинні бути перевантаженими інтерактивними методами (досить 1-2 на урок). Взаємонавчання слід гармонійно поєднувати з традиційними методами та самостійним пошуком. Весь процес навчання неможливо будувати виключно на інтерактивних методах; вони є ефективними лише в комбінації з іншими. Упровадження інтерактивних методів відбувається за схемою «від простого до складного» (Данилевич, 2020; Лепіхова, 2006).

Під час застосування інтерактивного навчання студенти можуть зіткнутися з такими проблемами: невміння висловити власну думку, невміння слухати інших і об'єктивно оцінювати їх думки, неготовність змінювати свою думку під час обговорення та йти на компроміс, невміння бути мобільними та змінювати методи роботи, невміння працювати в малих групах (лідери домінують, слабші стають пасивними). Однак, за вмілого впровадження, інтерактивні методи навчання можуть залучити всіх студентів, сприяючи розвитку соціально важливих навичок роботи в колективі та стимулюючи дискусії (Візнюк, Долинна, Долинний, Паламарчук, 2023; Омельченко, 2018).

Висновок. Інтерактивне навчання наближає викладання до особистісно зорієнтованого рівня, дозволяючи студентам в майбутньому застосовувати ці прийоми у професійній діяльності. Педагогічна практика є важливою ланкою між теорією та практикою, підвищуючи якість навчання, розкриваючи індивідуальні та творчі можливості студентів. Вона дозволяє перевірити рівень засвоєння теоретичних знань, усвідомити роль навчальної діяльності та готувати майбутніх психологів до проєктування навчально-виховного процесу з використанням науково обґрунтованих методів та інноваційних технологій, сприяючи розвитку професійно значущих умінь та навичок.

Перспективними для теорії інтерактивних технологій є дослідження логіко-лінгвістичної, модельно-репрезентативної та інших підсистем, що допоможуть впровадити ці технології в освітній процес ЗВО.

ЛІТЕРАТУРА

- Візнюк, І., Долинна, А., Долинний, С., Паламарчук, О. (2023). Формування інформаційної компетентності в освітньо-професійній сфері діяльності аспірантів. *Організаційна психологія. Економічна психологія*, 1(28), 76-84 (Vizniuk, I., Dolynna, A., Dolynnyi, S., Palamarchuk, O. (2023). Formation of information competence in the educational and professional field of graduate students. *Organizational psychology. Economic psychology*, 1(28), 76-84).
- Данилевич, Л. А. (2020). Психологічні особливості соціально-психологічної компетентності майбутніх психологів. *Психологічний журнал*, 3, 4-14 (Danylevych, L. A. (2020). Psychological features of socio-psychological competence of future psychologists. *Psychological journal*, 3, 4-14).
- Лепіхова, Л. А. (2006). Соціально-психологічна компетентність у цілеспрямованій поведінці особистості. *Практична психологія та соціальна робота*, 2, 65-69 (Lepikhova, L. A. (2006). Socio-psychological competence in purposeful behavior of the individual. *Practical psychology and social work*, 2, 65-69).
- Омельченко, Т. В. (2018). Саморозвиток майбутніх психологів в період професійного навчання. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, VI (75), 69-72 (Omelchenko, T. V. (2018). Self-development of future psychologists during professional training. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, 4 (75), 69-72).

SUMMARY

Kozak Nataliia. Interactivity of professional training of future psychologists in the conditions of post-classical rationality.

The article reveals the concept of "interaction", which defines cooperation between the teacher and students as the main way of forming a creative personality. Interactive learning emphasizes dialogic interaction, where participants become partners in the learning process. Post-classical rationality, arising in the conditions of modern changes in society, emphasizes the importance of interactivity and cooperation in education and science. She rejects static models, focusing on dynamics, imaginative thinking and interdisciplinary.

The post-classical type of rationality stimulates new approaches to cognition, where the subject becomes an active participant, and learning is a process of self-organization and adaptation. The implementation of interactivity in education promotes the development of critical thinking, communication skills and cooperation skills among students. The structure of interactive classes provides for the step-by-step implementation of educational goals through various exercises that enrich the motivation and involvement of students. The study also emphasizes the importance of training teachers to implement interactive technologies, taking into account international experience and the principles of humanistic psychology. Interactive training not only increases the quality of education, but also forms new standards for training specialists.

The use of interactive learning significantly increases student motivation, contributing to the development of discussion, joint decision-making, analysis and communication skills. The structure of the classes includes the stages of motivation, announcement of the topic, provision of information, interactive exercises and summary, which forms the habit of using this "regulation" in the students in their future pedagogical practice. Interactive learning methods are divided into group and frontal. Proper implementation of interactive methods contributes to the involvement of all students and

the development of socially important skills. Interactive technologies are not an end in themselves; their use should be balanced with traditional teaching methods.

Key words: *post-nonclassical rationality, interactive learning, social-psychological competence, future psychologists, interactive technologies.*

УДК 378.22:373.3:[17.022.1:001.82](045)

Оксана Кузнецова

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

ORCID ID 0000-0003-4224-5594

DOI 10.24139/2312-5993/2024.06/029-039

КОНКРЕТНОНАУКОВИЙ РІВЕНЬ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПІДХОДІВ ДО РОЗКРИТТЯ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОГО ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

У даній статті висвітлено психолого-педагогічний аналіз конкретна наукового рівня методологічних підходів до розкриття проблеми дослідження полікультурного виховання майбутніх бакалаврів початкової освіти. З цією метою визначено такі конкретна наукові підходи: культурологічний, діяльнісний, компетентнісний, середовищний підхід. Адже, у процесі полікультурного виховання у закладах вищої освіти через особистісну та духовну взаємодію відбувається формування толерантності та поваги до культурного й етнічного різноманіття. Цей процес базується на усвідомленні власної національної ідентичності, а також на засвоєнні цінностей, поглядів і переконань, які сприяють розумінню важливості гармонійного співіснування в полікультурному суспільстві.

Ключові слова: *полікультурне виховання, конкретна науковий рівень, методологічні підходи, майбутні бакалаври початкової освіти, культурологічний підхід, діяльнісний підхід, компетентнісний підхід, середовищний підхід.*

Постановка проблеми. Початок ХХІ століття ознаменувався глобалізацією перетворень в освіті та її зростаючою значущістю для загальних проблем сучасного суспільства. Погоджуємося з думкою Г. Пономарьової про те, що: «У сучасному суспільстві освіта має бути не тільки засобом підготовки майбутніх фахівців для економічної та духовної сфери, але й фундаментом відновлення національної культури, способом відродження української самосвідомості молодих поколінь» (Пономарьова, 2016, с.19).

Європейська інтеграція України в світовий полікультурний простір зумовлює необхідність підготовки висококваліфікованих фахівців, здатних до розуміння різних культур та етнічних спільнот, збереження власної національної ідентичності, бути відкритими до міжетнічної комунікації.

Як зазначає О. Кондратьєва «Інтеграція України до європейського освітнього простору та приєднання до Болонської конвенції